

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบสารสนเทศ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพราะนอกเหนือจากจะใช้ในการวางแผน การควบคุมการทำงาน และประกอบการตัดสินใจอย่างถูกต้องแล้ว ยังนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางแนวทางการคิด และสร้างทางเลือกใหม่ ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทำให้เกิดการแข่งขันกันมาก การมีระบบสารสนเทศที่ดีจะช่วยให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ทำให้สามารถเป็นผู้นำในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ดังนั้นทุกหน่วยงานจึงจำเป็นต้องสร้าง จัดและพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศขึ้น ซึ่งข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณภาพจะต้องมีความเที่ยงตรงตามเรื่องที่ต้องการใช้เรียกใช้ได้อย่างสะดวก รวดเร็วและทันต่อเวลา โดยข้อมูลดังกล่าวจะรวบรวมได้จากการปฏิบัติงานภายในหน่วยงานและจากแหล่งข้อมูลภายนอกที่เกี่ยวข้อง (กรมสามัญศึกษา, 2538)

ในกระบวนการบริหารและจัดการศึกษา ผู้บริหารมีความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารจะตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ดี จำเป็นจะต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจให้ครบถ้วนนั้น ผู้บริหารย่อมไม่มีเวลาเพียงพอ จึงต้องมอบหมายให้มีหน่วยงานจัดเตรียมข้อมูล จัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ตามความต้องการ ทันเวลาในการใช้ประกอบการตัดสินใจ ตลอดจนกระทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ กระบวนการจัดทำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเรียกว่า "ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร" (สุรชาติ สันทรัพย์, 2528)

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบสารสนเทศ และเห็นว่าระบบสารสนเทศมีความจำเป็นต่อกระบวนการบริหารการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งจัดว่าเป็นการบริหารการศึกษาระดับปฏิบัติ สมควรที่จะสร้างหรือพัฒนาระบบขึ้นมาใช้ในโรงเรียน เนื่องจากปัจจุบันระบบของโรงเรียนมัศึกษามีความสลับ

ซับซ้อนมากขึ้น ภาระกิจหน้าที่ได้ขยายมากขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ขนาดของโรงเรียนก็ใหญ่โตขึ้น จำนวนนักเรียน จำนวนครูอาจารย์ พนักงานภารโรงและวัสดุครุภัณฑ์ เพิ่มมากขึ้นไปด้วย ดังนั้นการที่โรงเรียนจะสามารถดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของระบบสารสนเทศภายในโรงเรียน และสามารถนำข้อมูลและสารสนเทศตลอดจนผลงานวิจัยต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสามัญศึกษา, 2527) ในปีพุทธศักราช 2522 กรมสามัญศึกษาได้กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาจัดองค์กรหรือแผนงานในโรงเรียนขึ้นเป็นหน่วยงานหนึ่งในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของโรงเรียนตามความเหมาะสม นอกจากมีหน้าที่ในการจัดทำแผนของโรงเรียนแล้วให้มีหน้าที่จัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนอีกด้วย (กรมสามัญศึกษา, 2530) และเพื่อให้การจัดระบบสารสนเทศมีประสิทธิภาพจึงได้จัดให้มีการอบรมผู้บริหารโรงเรียนตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525 เป็นต้นมา จากนั้นกรมสามัญศึกษาได้มอบหมายให้ผู้บริหารโรงเรียนที่ได้อบรมแล้วนำไปขยายผลต่อในกลุ่มโรงเรียนของคนที่ไม่ได้รับการอบรม หลังจากนั้นจึงเริ่มมีการจัดระบบสารสนเทศขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา (ธนา จินดาวัฒน์, 2534) ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลของกรมสามัญศึกษา โดยได้จัดระบบข้อมูลระดับกรม ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียนให้มีรูปแบบที่ชัดเจนและประสานสัมพันธ์สอดคล้องกันทั้ง 3 ระดับ ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กรมสามัญศึกษาก็ได้จัดทำโครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานกรมสามัญศึกษาตามนโยบายพัฒนาระบบสารสนเทศ ซึ่งได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ให้หน่วยงานในสังกัดมีสารสนเทศที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสามัญศึกษา, 2538) จากการสำรวจงานวิจัยในประเทศไทยพบว่านักวิจัยหลายคนสนใจและได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เช่น ปรีชา พัทธกุลนนท์ (2527) ได้ศึกษาระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงราย พบว่า ปัญหาในการจัดระบบสารสนเทศ คือ ข้อมูลไม่เพียงพอ กับการต้องการ ข้อมูลไม่ถูกต้องล้ำสมัย ผู้ให้ข้อมูลไม่ให้ความร่วมมือ บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดเครื่องมือประมวลผล และขาดงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองเพชร จุมปา (2530) ซึ่งได้ศึกษากระบวนการออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาระบบได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศ ขาดความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการจัดระบบน้อยจนเกินไป สารสนเทศที่ผลิตได้จากระบบไม่สนอง

ความต้องการของโรงเรียน ส่วน ธนา จินดาวัฒน์ (2534) ได้ศึกษาการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เขตการศึกษา 5 พบว่า ปัญหาในการจัดระบบสารสนเทศ คือ การขาดบุคลากร และขาดเครื่องคอมพิวเตอร์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการไม่มีห้องปฏิบัติงานเป็นสัดส่วน ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าเป็นปัญหาระดับปานกลาง แต่ผู้จัดระบบสารสนเทศเห็นว่าเป็นปัญหาระดับมาก และจากงานวิจัยของ วิจิตร อุ่นสากล (2537) ศึกษาาระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เขตการศึกษา 9 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดระบบสารสนเทศอยู่ในระดับน้อย ส่วนผู้จัดระบบสารสนเทศเห็นว่าเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก ในด้านความรับผิดชอบเกี่ยวกับการะงานอื่นของผู้ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบสารสนเทศ ผู้บริหารและผู้จัดระบบสารสนเทศเห็นว่าเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก

เขตการศึกษา 10 เป็นเขตการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีพื้นที่ปฏิบัติการ 8 จังหวัด คือ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ นครพนม อุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร และยโสธร มีโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด 352 โรง ในจำนวนนี้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนโรงเรียน 14 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวนโรงเรียน 35 โรง ซึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ได้ดำเนินการจัดระบบสารสนเทศ ตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา โดยมีสภาพทั่วไปในการดำเนินการจัดระบบสารสนเทศคือ โรงเรียนได้จัดหน่วยงานสารสนเทศเป็นองค์กรหนึ่งในโครงสร้างการบริหารโรงเรียน และให้อยู่ในฝ่ายหนึ่งของโรงเรียน มีหน้าที่บริการสารสนเทศด้านต่าง ๆ แก่ผู้ใช้บริการ มีการจัดห้องปฏิบัติการสารสนเทศ 1 ห้อง เพื่อให้เป็นสถานที่ปฏิบัติงานและให้บริการ พร้อมเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เพื่อช่วยในการปฏิบัติงาน งานสารสนเทศในโรงเรียนได้จัดหารวบรวม จัดเก็บสารสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ สื่อทัศนวัสดุและให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งมีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรายงานข้อมูลที่สำคัญให้แก่หน่วยงานอื่น แต่การดำเนินงานระบบสารสนเทศในโรงเรียนที่ผ่านมา พบว่ามีปัญหา คือ การรายงานข้อมูลต่อหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ทันตามระยะเวลาที่กำหนดเพราะโรงเรียนบางแห่งเก็บรวบรวมข้อมูลล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง รวมทั้งการสื่อสารต้องใช้เวลาานกว่าข้อมูลที่ต้องการจะส่งจากโรงเรียนในจังหวัดต่าง ๆ มาถึงส่วนกลางยอมให้เวลาหลายเดือน เพราะโรงเรียนในบางจังหวัดนั้นอยู่ห่างไกลทำให้การรายงานข้อมูลของโรงเรียนไม่รวดเร็วตรงตามความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้นการดำเนินงานด้านสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตการศึกษา 10 จึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (เลื่อน ศรีจันทร์, 2540)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา

10 ซึ่งคาดว่าผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจากระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจากระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาการจากระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้จากระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

2.3 เพื่อศึกษาความต้องการการจากระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้จากระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

3.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจากระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีห้องเรียน 61 ห้องขึ้นไป นักเรียนไม่ต่ำกว่า 2,500 คน จำนวน 14 โรง และขนาดใหญ่ มีห้องเรียน 37-60 ห้อง มีนักเรียนไม่ต่ำกว่า 1,500 คน จำนวน 35 โรง ในเขตการศึกษา 10 จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร นครพนม และยโสธร

3.2 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้จากระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร นครพนม และยโสธร

3.2.1 ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ช่วยผู้อำนวยการ 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริการ จำนวน 49 โรง จำนวน 245 คน

3.2.2 ผู้จากระบบสารสนเทศ ได้แก่ ครูที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการโรงเรียนให้ปฏิบัติการจากระบบสารสนเทศในฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริการ จำนวน 49 โรง จำนวน 196 คน

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะผู้บริหารและผู้จัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 ที่ปฏิบัติงานจริงไม่รวมผู้ที่อยู่ระหว่างการลาศึกษาต่อ กรณีที่ผู้บริหารปฏิบัติงานในหน้าที่มากกว่าหนึ่งตำแหน่ง ให้ตอบเพียงหนึ่งตำแหน่ง ข้อมูลที่ได้ถือว่าเป็นข้อมูลจริง

5. คำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลดิบ ซึ่งอาจเป็นตัวเลข ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ยังไม่ได้ผ่านการประมวลผล จึงไม่สามารถนำไปใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้ เช่น จำนวนนักเรียน จำนวนครู

5.2 สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการประมวลผลและวิเคราะห์แล้ว และสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนคาบต่อสัปดาห์ เป็นต้น

5.3 การจัดการระบบสารสนเทศ (Information System Management) หมายถึง การดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูล การนำเสนอข้อมูล

5.4 ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information System : MIS) หมายถึง ระบบซึ่งตอบสนองความต้องการให้ผู้บริหารในองค์การเพื่อทำการตัดสินใจและวางแผนและควบคุมภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ภายใต้โครงสร้างขององค์การ

5.5 สภาพ หมายถึง สภาพการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

5.6 ปัญหา หมายถึง ปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

5.7 ความต้องการ หมายถึง ความต้องการการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

5.8 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1,500 คนขึ้นไป ทั้งนี้เป็นไปตามการแบ่งขนาดโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่ง

ในการวิจัยได้รวมโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่ต่ำกว่า 2,500 คน เข้ากับโรงเรียนขนาดใหญ่

5.9 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้รักษาราชการในตำแหน่ง และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ทั้ง 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริการ

5.10 ผู้จัดระบบสารสนเทศ หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศใน 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริการ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10

6.2 ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10